
NECROPOLA MEDIEVALĂ DE LA ENISALA-PALANCA. RAPORT ANTROPOLOGIC

**Serena Siena*, Marta Mairo*,
Mihai Constantinescu**, Andrei Soficaru****

Abstract: Preventive archaeological excavations in 2013 at Enisala–Palanca, Sarichioi, Tulcea County (south-east Romania) brought to light 210 medieval archaeological features. 118 skeletons were recovered during these excavations dated in the 14th and the beginning of the 15th century. This report presents a short version of the demographic, metric and paleopathological data acquired during the anthropological analysis of this skeletal sample. A more detailed analysis of this cemetery and of other contemporary skeletal samples from Dobrudja province are to be published along with the archaeological result of the excavations from this medieval site.

Rezumat: Săpăturile de salvare realizate în 2013 în punctul Enisala–Palanca, com. Sarichioi, jud. Tulcea, au descoperit 210 complexe atribuite perioadei medievale. Între acestea, au fost cercetate și 118 schelete datează pe baza inventarului arheologic în sec. XIV și începutul sec. al XV-lea. Raportul de față prezintă pe scurt datele de demografie, datele metrice și de paleopatologie obținute în urma analizei antropologice a acestui lot de schelete, analiza detaliată a cimitirului și comparația datelor cu alte descoperiri contemporane urmând să fie realizată cu ocazia publicării arheologice a sitului.

Keywords: Enisala, Middle Age, demography, paleopathology.

Cuvinte cheie: Enisala, epocă medievală, demografie, paleopatologie.

INTRODUCERE

Săpăturile de salvare efectuate în anul 2013 de către o echipă formată din Sorin Ailincăi, Aurel Stănică, Florian Mihail, Marian Mocanu și condusă de Cristian Micu de la Institutul de Cercetări Eco-Muzeale din Tulcea, în punctul Enisala–Palanca (sat Enisala, comuna Sarichioi, jud. Tulcea) au avut ca rezultat descoperirea a 210 complexe ce au fost atribuite perioadei medievale¹. Obiectul studiului de față sunt cele 118 schelete umane aparținând necropolei identificate în acest punct, datează pe baza inventarului arheologic în sec. XIV–început de sec. XV.

MATERIALE ȘI METODE

Cele 118 schelete au fost analizate conform protocolului intern al Compartimentului de Paleoantropologie din cadrul Institutului de Antropologie „Francisc J. Rainer”. Inițial

* Università del Salento, Italia.

** Institutul de Antropologie “Francisc I. Rainer”, Bd. 13 septembrie, nr. 13, etaj 3, sector 5, București, România; e-mail: asoficaru@yahoo.com; mihaic2005@yahoo.com.

¹ Raport de cercetare arheologică preventivă, 2013.

oasele au fost identificate², s-a apreciat starea de conservare și cea de reprezentare, s-a stabilit sexul pe baza caracterelor vizuale de pe craniu și coxale, a fost estimată vîrstă, au fost identificate urmele patologice și s-au prelevat datele metrice.

Starea de conservare apreciază procentul din suprafața oaselor care a fost afectat de transformările din sol: 0 = osul nu este prezent pentru observație; 1 = conservare precară, peste 75% din suprafața osului este afectată; 2 = conservare bună, între 50-75% din suprafața osului este afectată; 3 = conservare foarte bună, sub 25% din suprafața osului este afectată³.

Starea de reprezentare înregistrează ce procent din segmentele oaselor se păstrează: 0 = osul nu este prezent pentru observație; 1 = prezent sub 50%; 2 = prezență între 50-75%; 3 = prezent peste 75%⁴.

Pentru determinarea sexului s-au utilizat cinci caractere craniene: glabella, procesul mastoid, linia nucală, marginea orbitală și mentonul mandibular⁵ și alte șase de pe oasele coxale: concavitatea subpubică, unghiul subpubic, ramul ischiopubic, arcul ventral, arcul compus, incizura sciatică⁶.

Pentru estimarea vîrstei scheletelor de subadulți s-a utilizat eruptia dentară⁷, lungimea oaselor lungi⁸ și gradul de sinostoză al epifizelor⁹. Pentru estimarea vîrstei scheletelor de adulți s-a utilizat gradul de sinostoză al suturilor craniene¹⁰, evoluția capetelor sternale ale coastelor¹¹, evoluția simfizelor pubice¹² și evoluția suprafeteelor auriculare¹³. Atunci când indicatorii mai sus menționați lipseau, vîrstă a fost estimată pe baza trăsăturilor generale (transformări degenerative ale segmentelor scheletice păstrate): apariția osteoartrozei pe marginile corpurilor vertebrale și pe articulației¹⁴ și resorbția țesutului spongios din epifizele proximale ale humerusurilor și femurelor¹⁵.

² White, Folkens 2012.

³ Connell, Rauxloh 2003, 2; Connell 2008, 9.

⁴ Steckel *et alii* 2006, 19.

⁵ Buikstra, Ubelaker 1994, 19-21.

⁶ Steckel *et alii* 2006, 19-24.

⁷ Steckel *et alii* 2006, 17, fig. 11-13.

⁸ Stloukal, Hanakova 1978, 53-69; Bernert *et alii* 2007, 199-206.

⁹ Powers 2008, 13-14, table 3; Buikstra, Ubelaker 1994, 41-44, fig. 20.

¹⁰ White *et alii* 2012, 389-391, fig. 18.7-8.

¹¹ Loth, İşcan 1989, 106-118.

¹² White *et alii* 2012, 394-397, fig. 18.12.

¹³ White *et alii* 2012, 400-404, fig. 18.15.

¹⁴ Ubelaker 1980, 60-62, fig. 77, 81.

¹⁵ Acsádi, Nemeskéri 1970, 122-135, fig. 20, 22.

Identificarea și descrierea patologiei osoase s-a realizat pe baza lucrării lui Ortner¹⁶, fiind înregistrată patologia dentară (carii, abcese, pierderea dinților ante-mortem) și hipoplazia emailului¹⁷, resorbția osului alveolar, tartrul și localizarea cariilor¹⁸. Au fost înregistrate porozitățile craniene (*cribra orbitalia* și *cribra cranii*)¹⁹, osteoperiostita pentru oasele lungi²⁰ și urmele de osteoartroză²¹.

Datele metrice au fost prelevate după metodele lui Martin²² și Buikstra, Ubelaker²³ (Tabel 19-54).

Calcularea staturilor s-a realizat pe baza lungimilor maxime ale humerusului, radiusului, tibiei și femurului prin formulele lui Pearson conform cu recomandările lui Rösing²⁴.

Analiza noastră a identificat 29 schelete de sex feminin, 48 de sex masculin și 41 având sexul indeterminabil. Din cele 118 schelete, un procent de 30,51% sunt sub 20 de ani; vîrstă medie la deces pentru lotul feminin este de 38,14 ani și de 41,08 ani pentru cel masculin, iar pentru cei indeterminabili, de 15,36 ani (Tabel 1).

Tabel 1. Numărul de schelete pe sexe și pe grupe de vîrstă / Table 1. Number of skeletons per sex and age groups.

Sex/Vîrstă	Feminin	Masculin	Indeterminabil	Total
0.0-4.9	0	0	8	8
5.0-9.9	0	0	13	13
10.0-14.9	0	0	7	7
15.0-19.9	2	2	4	8
20.0-24.9	0	1	0	1
25.0-29.9	4	3	0	7
30.0-34.9	2	6	0	8
35.0-39.9	9	11	0	20
40.0-44.9	7	8	8	23
45.0-49.9	2	7	0	9
50.0-54.9	3	7	1	11
55.0-59.9	0	3	0	3
60.0-64.9	0	0	0	0
65.0-69.9	0	0	0	0
<i>Total</i>	29	48	41	118

¹⁶ Ortner 2003.

¹⁷ Steckel *et alii* 2006, 15-16, fig. 10.

¹⁸ Brothwell 1981, 155, fig. 6.12, 14.

¹⁹ Steckel *et alii* 2006, 12-14, fig. 8-9.

²⁰ Steckel *et alii* 2006, 30-31, fig. 26.

²¹ Steckel *et alii* 2006, 31-33, fig. 27-29.

²² Bräuer 1988, 160-232.

²³ Buikstra, Ubelaker 1994, 74-84.

²⁴ Rösing 1988, 586-599.

Datele demografice au fost calculate cu ajutorul tabelului de mortalitate (*life table*), care a fost construit pe baza scheletelor analizate și conform cu recomandările specifice²⁵. Prin acest tabel s-au putut calcula speranța de viață la naștere (31,57 ani) și mortalitatea, care pentru lotul în cauză este de 31,68 la o mie de indivizi (Tabel 2).

Tabel 2. Tabel demografic pentru cimitirul de la Enisala Palanca. Legendă: x = categorii de vîrstă; Dx = numărul de invidizi decedați per interval de vîrstă; dx = procentul de invidizi decedați per interval de vîrstă; lx = procentul supraviețuitorilor per interval; qx = probabilitatea de deces; Lx = numărul total de ani trăiți de indivizi în fiecare interval de vîrstă; Tx = numărul total al anilor de viață rămași la toți indivizii în fiecare interval de vîrstă; $e^o x$ = speranța de viață la naștere / Table 2. Demographic table for the Enisala Palanca cemetery. Legend: x = age interval; Dx = number of deaths per interval; dx = percentage of deaths per interval; lx = percentage of survivors per interval; qx = death probability; Lx = total years lived in each age interval; Tx = total years left for all individuals in each age interval; $e^o x$ = life expectancy at birth.

x	Dx	dx	lx	qx	Lx	Tx	e^ox
0.0-4.9	8	6,78	100	0,0678	483,051	3156,780	31,57
5.0-9.9	13	11,02	93,22	0,1182	438,559	2673,729	28,68
10.0-14.9	7	5,93	82,20	0,0722	396,186	2235,169	27,19
15.0-19.9	8	6,78	76,27	0,0889	364,407	1838,983	24,11
20.0-24.9	1	0,85	69,49	0,0122	345,339	1474,576	21,22
25.0-29.9	7	5,93	68,64	0,0864	328,390	1129,237	16,45
30.0-34.9	8	6,78	62,71	0,1081	296,610	800,847	12,77
35.0-39.9	20	16,95	55,93	0,3030	237,288	504,237	9,02
40.0-44.9	23	19,49	38,98	0,5000	146,186	266,949	6,85
45.0-49.9	9	7,63	19,49	0,3913	78,390	120,763	6,20
50.0-54.9	11	9,32	11,86	0,7857	36,017	42,373	3,57
55.0-59.9	3	2,54	2,54	1,0000	6,356	6,356	2,50
60.0-64.9	0	0,00	0,00	0,0000	0,000	0,000	7,50
65.0-69.9	0	0,00	0,00	0,0000	0,000	0,000	2,50

Rezultatele obținute în urma determinării sexului, estimării vîrstei și a observațiilor asupra patologiei sunt prezentate mai jos. La partea de observații au fost trecute acele informații ce ni s-au părut relevante în legătură cu scheletul respectiv (Tabel 3).

²⁵ Acsádi, Nemeskeri 1970, 51-72; Ubelaker 1980, 95-96.

Tabel 3. Sinteză datelor de demografie și paleopatologie obținute (a.m. = *ante mortem*) / Table 3. Data overview for Demographics and Paleopathology in the Enisala Palanca sample (a.m. = *ante mortem*).

Nr. schelet	Sex	Vârstă (ani)	Patologie	Observații
A 0002-1	ind	5±1,5		
A 0002-2	M	33-49	Dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită, fractură vindecată humerus	
A 0003-2	F	30-46	Carie, dinți pierduți a. m., abces, hipoplazie, osteoperiostită	
A 0007-1	ind	30-50		
A 0007-2	ind	45-55	Osteoartroză, osteoperiostită	
A 0008-5 a	M	35-50	Osteoartroză, osteoperiostită	
A 0008-5 b	ind	30-50		
A 0008-6	M	28-39	Osteoartroză	
A 0011-2	M	34,7	Dinți pierduți a. m., osteoperiostită, fractură vindecată clavicula stângă	
A 0011-C7	F	46-51,5	Dinți pierduți a. m., abcese, osteoartroză	
A 0012-C3	M	16-24		
A 0012-C4	F	30,7-51,9	Carii, dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită	
A 0012-C5	M	33-48,8	Carii, dinți pierduți a. m., abcese, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0001-4	M	30-50	Dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită	
B 0001-C1	M	33-45,6	Carii, dinți pierduți a. m., hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0001-C2	ind	10(±2,5)	<i>Cribrum crani</i> , osteoperiostită	
B 0001-C3	F	49-50	Carii, dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită	
B 0002-1	M	45,6- 64	Dinți pierduți a. m., abcese, osteoartroză, osteoperiostită, lovitură vindecată pe craniu	
B 0002-2	M	30-50	Osteoperiostită; modificări ale oaselor cu cauze posibil genetice	
B 0002-3	ind	30-50	<i>Cribrum crani</i>	
B 0002-4	ind	30-50	Osteoperiostită	
B 0002-6	ind	30-50	Osteoartroză, osteoperiostită	
B 0002-C5	M	24-28	Carie, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0003-3	M	33-45,6	Osteoartroză, osteoperiostită	
B 0003-4	F	44-45,2	Carie, osteoartroză, osteoperiostită; îngroșare anormală a calotei craniene	
B 0003-C1	M	48,8	Carii, osteoperiostită; posibil o fractură vindecată de col humeral	
B 0003-C2	F	39	Carii, hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0006-C1	F	24- 38,2	Dinți pierduți a. m., osteoperiostită	Fragmente ceramice
B 0007-C3	M	45,6-49	Dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită	
B 0008-1	M	33- 45,6	Abces, osteoartroză, <i>cribra crani</i> , osteoperiostită	
B 0008-6 a	M	33-44	Carii, dinte pierdut a. m., abces, hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită, fractură parțial vindecată de clavicula dreaptă, fractură de compresie pe lombara 1	
B 0008-6b	ind	8-13	Osteoperiostită	

Nr. schelet	Sex	Vârstă (ani)	Patologie	Observații
B 0008-7	ind	14-15	Osteoperiostită	Fragmente ceramică
B 0008-8	ind	3-4	Cribra cranii, osteoperiostită	
B 0008-9	F	24-30,5	Carii, dinti pierduti a. m., osteoartroză, osteoperiostită	
B 0008-C3	M	16-23	Abces, osteoartroză, osteoperiostită	Os de animal, fragmente ceramică
B 0008-C4	ind	30-50	Osteoartroză	
B 0008-C5	M	43-55	Carie, dinți pierduți a. m., hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită, fractură radius stâng; vertebrele toracale 10-12 unite	
B 0009-C1 a	M	33-45,6	Osteoartroză, osteoperiostită	
B 0009-C1b	ind	2,5-3	Osteoperiostită	
B 0009-C2	F	24-28	Osteoartroză, cribra cranii, osteoperiostită	Oase și dinți de animal, fragmente ceramică
B 0009-C3	M	35-55	Carii, hipoplazie	Os de animal
B 0009-C5	M	50-64	Dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită, fractură vindecată pe radiusul stâng	
B 0010-10	M	30-50	Dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită	Un femur de la un individ, fragmente ceramică
B 0010-2	M	26-32	Dinte pierdut a. m., osteoperiostită	
B 0010-C1	M	50-61,2	Osteoartroză, osteoperiostită	Oase de animale
B 0011-1	M	44	Osteoartroză	O tibie de la un subadult, oase de animal, fragmente ceramică
B 0011-10	F	30-50	Dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită	
B 0011-11	M	45,2-64	Hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0011-2	ind	3-4	Osteoperiostită	Os de animal
B 0011-3	M	44-64	Carii, dinți pierduți a. m., abcese, osteoartroză, lovitură vindecată pe parietalul drept	Fragmente ceramică
B 0011-4	ind	6	Cribra orbitalia	
B 0011-6	M	48,8-64	Carii, dinți pierduți a. m., abcese, hipoplazie, osteoartroză, cribra cranii, osteoperiostită	
B 0012-10	F	33-48,1	Carie, dinți pierduți a. m., osteoartroză	Obiect fier și fragmente ceramică
B 0012-1a	ind	7	Cribra orbitalia, osteoperiostită	
B 0012-1b	ind	2,5	Osteoperiostită	
B 0012-3	F	43-60	Carii, dinți pierduți a. m., abces, hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	Oase de la un subadult
B 0012-4	M	33-48,8	Carii, dinți pierduți a. m., abcese, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0012-5	ind	8	Carie, dinte pierdut a. m., abces, osteoperiostită	Oase de la un adult
B 0012-6	ind	7	Cribra orbitalia & cranii	
B 0012-7	F	24-35	Osteoartroză, osteoperiostită	
B 0012-8	F	38,2-42	Dinți pierduți, hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0012-9	M	28,7-45,2	Carii, dinți pierduți a. m., hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0013-1	M	33-42	Carii, dinți pierduți a. m., osteoartroză, cribra orbitalia & cranii, fractură metacarpian V stânga	Obiect fier

Nr. schelet	Sex	Vârstă (ani)	Patologie	Observații
B 0013-2	ind	7-9	<i>Cribra cranii</i>	
B 0013-3	ind	12		Fragmente ceramice
B 0013-4	ind	5		
B 0013-5	ind	18 luni		Fragmente ceramice și o vertebră de pește
B 0014-1	ind	7-9		Oase de animale
B 0014-10	F	24-32	Carii, hipoplazie, osteoartroză	Fragmente ceramice
B 0014-2	ind	1	Osteoperiostită	Os de animal
B 0014-3	ind	5-7	Osteoperiostită	Două mărgele
B 0014-5	F	33-46	Osteoartroză, osteoperiostită	
B 0014-6	ind	10-11	Osteoperiostită	
B 0014-7	M	42-61,2	Hipoplazie, osteoartroză	
B 0014-8	M	26-34,7	Abces, hipoplazie, osteoperiostită	
B 0015-1	ind	4		
B 0015-10	F	24-38	Carie, dinți pierduți a. m., osteoartroză, osteoperiostită	
B 0015-12	F	19	Osteoperiostită	Fragmente ceramice, oase de animale și cărbune
B 0015-14	M	26-39	Carie, dinte pierdut a. m., osteoartroză, osteoperiostită	Oase de la un alt individ, oase de animale
B 0015-15 a	ind	15-18	Hipoplazie, <i>cribra orbitalia & cranii</i> , osteoperiostită, acetabul și cap femural drept cu patologie	Oase de animal și un fragment de ceramică
B 0015-15 b	F	19		
B 0015-2	M	33-45,5	Carii, dinți pierduți a. m., abces, hipoplazie, osteoartroză	Fragmente de lemn și de ceramică; oase de la cel puțin doi indivizi
B 0015-3	M	45,2-64	Dinți pierduți a. m., osteoartroză	
B 0015-4	F	43-58	Carii, dinți pierduți a. m., abces, hipoplazie	
B 0015-7	M	26-39	Carie, dinți pierduți, abces, hipoplazie, <i>cribra cranii</i> , osteoperiostită	Fragment de ceramică
B 0015-8	F	33-46	Dinți pierduți, hipoplazie, <i>cribra cranii</i> , osteoperiostită	Fragment craniu de subadult
B 0015-9	ind	5	Osteoperiostită	Fragmente ceramice și un os de animal
B 0016-2	M	23-39	Carii, dinte pierdut a. m., abces, hipoplazie, osteoartroză, <i>cribra orbitalia & cranii</i> , osteoperiostită, vertebrele lombare 2 și 3 unite	Un os de animal
B 0016-3	F	33-46	Carii, dinți pierduți a. m., hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	
B 0016-4	ind	5		
B 0016-6	ind	9-10	<i>Cribra orbitalia</i> , osteoperiostită	
B 0017-1	F	33-56	Dinți pierduți a. m., abcese, hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită, fractură cubitus stâng	
B 0017-2	F	33-50	Carii, dinți pierduți a. m., abcese, hipoplazie	Un os de animal
C 0001-1	M	50	Carie, hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	
C 0001-2	ind	30-50		

Nr. schelet	Sex	Vârstă (ani)	Patologie	Observații
C 0008-2	ind	16-21	Hipoplazie, osteoperiostită, fractură tibia dreaptă	
C 0009-1	M	43-55	Dinți pierduți a. m., abcese, hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită, fractură radius stâng	Un obiect de fier
C 0009-2	ind	8	Osteoperiostită	
C 0009-3	ind	<12	Osteoperiostită	
C 0009-4	F	33-46	Hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	Fragmente ceramice, o scoică
C 0009-5	M	33-45	Hipoplazie, osteoartroză, <i>cibra cranii</i> , osteoperiostită	
C 0009-6	M	26-34,7	Hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită; fractură radius, cubitus și peroneu stâng	
C 0009-8	F	33-46	Hipoplazie, osteoperiostită	Fragmente ceramice și oase de animale
C 0010-4	M	33-48,8	Hipoplazie, osteoperiostită	Fragmente ceramice
C 0010-6	M	19-20	Hipoplazie, osteoperiostită	
C 0011-1	ind	18 luni	Osteoperiostită	Un os de la un alt individ, oase de animale
C 0015-1	M	44-64	Carii, dinți pierduți a. m., osteoperiostită, fractură claviculară dreaptă	
C 0016-5	ind	30-50	Hipoplazie, osteoperiostită	Fragment ceramic
C 0017-1	M	43-55	Dinți pierduți a. m., abcese, hipoplazie, osteoartroză, <i>cibra orbitalia</i> , osteoperiostită, fracturi la două falange de la mâna și la șapte coaste toate de pe stânga	Fragment ceramică și un os de animal
C 0023-5	ind	17-20	Osteoperiostită	
C 0023-6	ind	17-21		
D 0008-1	M	43-55	Osteoartroză, osteoperiostită, fracturi ale cubitusului și a două coaste toate de pe stânga	
D 0008-2	M	33-42	Carii, dinte pierdut a. m., osteoartroză, osteoperiostită	
D 0010-2	F	43-58	Carie, dinți pierduți a. m., hipoplazie	Oase de animale și fragmente ceramice
D 0016-1	F	30-46	Carie, hipoplazie, <i>cibra orbitalia</i> , osteoperiostită	Un os de animal
E 0014-3	ind	9	Osteoperiostită	Un os de animal și fragmente ceramice
S-VIII	F	33-46	Dinți pierduți a. m., hipoplazie, osteoartroză, osteoperiostită	Fragmente ceramice și oase de animale

Starea de conservare a oaselor prezente arată că acestea aveau în mică măsură suprafață afectată de transformările ulterioare depunerii în pământ: 54,31% din schelete au o conservare bună, 14,57% una moderată, 7,79% una slabă și pentru 23,33% lipsesc oasele pentru realizarea observațiilor (Tabel 4).

Tabel 4. Starea de conservare a oaselor analizate / Table 4. Preservation state of the skeletons in the Enisala Palanca sample.

<i>Os</i>	<i>Parte</i>	Cat. 0	Cat. 1	Cat. 2	Cat. 3	Total
<i>Craniu</i>		17	17	25	59	118
<i>Claviculă</i>	<i>Stânga</i>	40	6	8	64	118
	<i>Dreapta</i>	33	6	13	66	118
<i>Scapula</i>	<i>Stânga</i>	26	9	17	66	118
	<i>Dreapta</i>	22	9	16	71	118
<i>Stern</i>		49	4	10	55	118
<i>Coaste</i>	<i>Stânga</i>	14	4	15	85	118
	<i>Dreapta</i>	11	4	17	86	118
<i>Vertebre</i>	<i>Cervicale</i>	20	9	5	84	118
	<i>Toracice</i>	17	7	12	82	118
	<i>Lombare</i>	24	6	10	78	118
<i>Humerus</i>	<i>Stânga</i>	24	11	25	58	118
	<i>Dreapta</i>	18	15	26	59	118
<i>Ulna</i>	<i>Stânga</i>	25	10	23	60	118
	<i>Dreapta</i>	22	14	21	61	118
<i>Radius</i>	<i>Stânga</i>	30	6	23	59	118
	<i>Dreapta</i>	25	5	23	65	118
<i>Oase mâină</i>	<i>Stânga</i>	24	5	10	79	118
	<i>Dreapta</i>	18	3	11	86	118
<i>Coxale</i>	<i>Stânga</i>	17	8	12	81	118
	<i>Dreapta</i>	17	6	19	76	118
<i>Sacrum</i>		26	5	12	75	118
<i>Femur</i>	<i>Stânga</i>	11	20	31	56	118
	<i>Dreapta</i>	12	22	21	63	118
<i>Rotulă</i>	<i>Stânga</i>	66	6	5	41	118
	<i>Dreapta</i>	58	8	6	46	118
<i>Tibia</i>	<i>Stânga</i>	18	17	35	48	118
	<i>Dreapta</i>	15	14	34	55	118
<i>Fibula</i>	<i>Stânga</i>	25	21	28	44	118
	<i>Dreapta</i>	18	19	28	53	118
<i>Talus</i>	<i>Stânga</i>	47	4	8	59	118
	<i>Dreapta</i>	46	4	8	60	118
<i>Calcaneu</i>	<i>Stânga</i>	44	7	15	52	118
	<i>Dreapta</i>	42	7	14	55	118
<i>Oase picior</i>	<i>Stânga</i>	35	6	16	61	118
	<i>Dreapta</i>	35	7	17	59	118

Stare de reprezentare a oaselor este următoarea: 27,94% dintre acestea lipsesc, reprezentate sub 50% sunt 11,56%, reprezentate între 50%-70% sunt 8,62%, iar 51,88% sunt păstrate în proporție de peste 75% (Tabel 5).

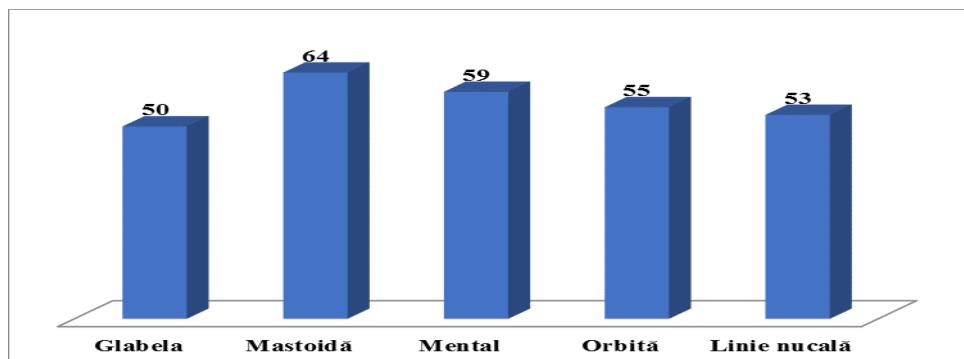
Tabel 5. Stare de reprezentare a oaselor analizate / Table 5. Number of skeletal segments preserved in the Enisala Palanca cemetery.

Os/partie		Cat. 0	Cat. 1	Cat. 2	Cat. 3	Total		
<i>Craniu</i>	Calotă	19	14	19	66	118		
	Față	33	44	15	26	118		
	Mandibulă	23	11	14	70	118		
<i>Claviculă</i>	Stânga	40	2	8	68	118		
	Medial	46	5	5	62	118		
	Dreapta	42	5	8	63	118		
	Lateral	43	5	4	66	118		
<i>Scapula</i>		Stânga	28	39	24	27	118	
		Dreapta	22	38	33	25	118	
<i>Stern</i>			49	23	11	35	118	
<i>Coaste</i>		Stânga	13	36	25	44	118	
		Dreapta	11	36	25	46	118	
<i>Vertebre</i>		Cervicale	20	37	15	46	118	
		Toracale	19	25	34	40	118	
		Lombare	23	29	20	46	118	
<i>Humerus</i>	Stânga	Proximal	40	13	4	61	118	
		Distal	25	3	5	85	118	
		Diafiză	32	15	8	63	118	
	Dreapta	Proximal	30	13	10	65	118	
		Distal	21	2	3	92	118	
		Diafiză	26	15	10	67	118	
<i>Ulna</i>	Stânga	Proximal	35	8	6	69	118	
		Distal	26	9	6	77	118	
		Diafiză	53	8	2	55	118	
	Dreapta	Proximal	29	9	13	67	118	
		Distal	24	8	7	79	118	
		Diafiză	52	9	4	53	118	
<i>Radius</i>	Stânga	Proximal	44	10	4	60	118	
		Distal	32	6	3	77	118	
		Diafiză	49	7	4	58	118	
	Dreapta	Proximal	41	12	7	58	118	
		Distal	23	8	7	80	118	
		Diafiză	44	6	5	63	118	
<i>Oase mâna</i>		Stânga	25	25	18	50	118	
		Dreapta	19	22	20	57	118	
<i>Coxale</i>		Stânga	17	19	20	62	118	
		Dreapta	17	17	25	59	118	
<i>Sacrum</i>			26	28	10	54	118	

Os/partea			Cat. 0	Cat. 1	Cat. 2	Cat. 3	Total	
<i>Femur</i>	Stânga	Proximal	19	12	16	71	118	
		Diafiză	15	6	3	94	118	
		Distal	26	12	7	73	118	
	Dreapta	Proximal	25	11	12	70	118	
		Diafiză	17	6	4	91	118	
		Distal	23	13	7	75	118	
<i>Rotula</i>		Stânga	70	0	0	48	118	
		Dreapta	61	1	2	54	118	
<i>Tibia</i>	Stânga	Proximal	32	13	8	65	118	
		Diafiză	19	3	9	87	118	
		Distal	36	7	5	70	118	
	Dreapta	Proximal	29	12	7	70	118	
		Diafiză	16	4	6	92	118	
		Distal	34	8	6	70	118	
<i>Peroneu</i>	Stânga	Proximal	66	10	10	32	118	
		Diafiză	27	2	6	83	118	
		Distal	50	5	4	59	118	
	Dreapta	Proximal	61	14	8	35	118	
		Diafiză	19	8	10	81	118	
		Distal	50	6	4	58	118	
<i>Talus</i>		Stânga	48	2	5	63	118	
		Dreapta	46	2	1	69	118	
<i>Calcaneu</i>		Stânga	47	5	5	61	118	
		Dreapta	43	5	7	63	118	
<i>Oase picior</i>		Stânga	35	42	20	21	118	
		Dreapta	35	43	18	22	118	

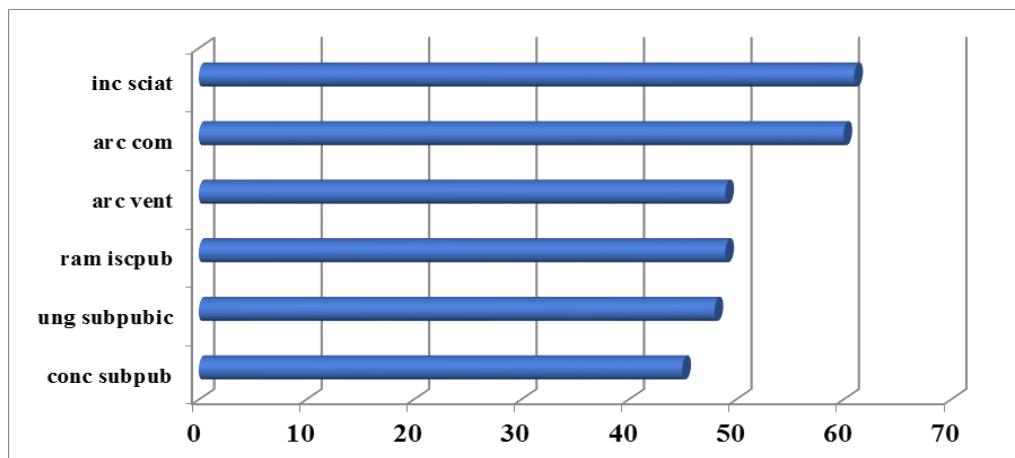
Craniul, alături de coxale, oferă prin forma unor caractere (regiunea glabelară de pe frontal, procesul mastoid de la temporal, eminența mentală a mandibulei, marginea superioară a orbitei și linia nucală de pe occipital) informații ce ajută la stabilirea sexului unui schelet de adult. Acest lucru se poate determina rapid, prin aplicarea unor funcții discriminante la gradul de expresie al fiecărui caracter²⁶. Au fost folosite cinci astfel de funcții ce combină cele cinci caractere, iar o valoare pozitivă obținută prin calcularea lor indică sexul feminin, iar una negativă, cel masculin (Tabel 6).

²⁶ Soficaru et alii 2014.

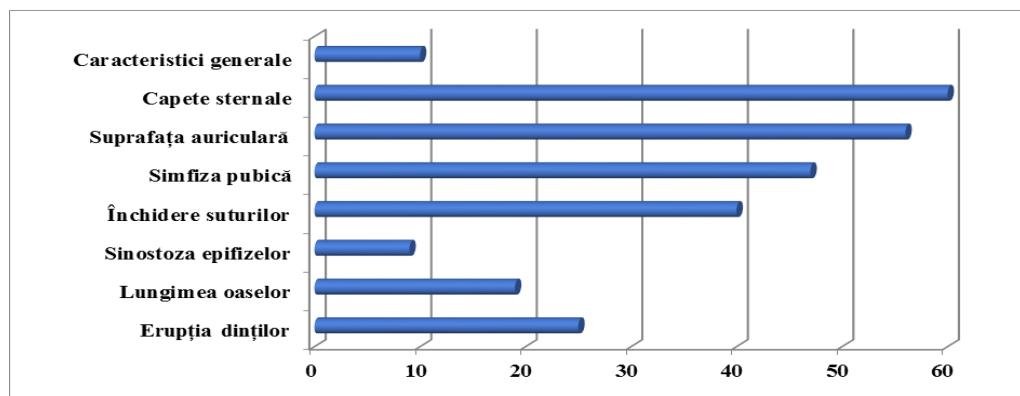

Tabel 6. Frecvența caracterelor folosite pentru determinarea sexului pe craniu / *Table 6. Number of features used for sex determination on the crania.*

Oasele coxale de la scheletele de adulți exprimă cel mai corect diferențele sexuale dintre bărbați și femei, iar din acest motiv se folosesc o serie de caractere ce pot ajuta determinările de acest tip. În analiza de față au fost înregistrate: concavitatea subpubică, unghiu subpubic, ramul ischiopubic, arcul ventral, arcul compus și incizura sciatică (Tabel 7).

Tabel 7. Frecvența caracterelor folosite pentru determinarea sexului pe oaselor coxale (conc subpub = concavitate subpubică, ung subpubic = unghi subpubic, ram iscpub = ram ischiopubic, arc vent = arc ventral, arc com = arc compus, inc sciat = incizura sciatică) / *Table 7. Number of features used for sex determination on the innominate bones. (conc subpub = subpubic concavity, ung subpubic = subpubic angle, ram iscpub = ischiopubic ramus, arc vent = ventral arc, arc com = composite arch, inc sciat = sciatic notch).*

Tabel 8. Frecvența elementelor folosite pentru estimarea vârstei / Table 8. Number of skeletal features used for age estimation.

Estimarea vârstei a fost efectuată pentru toate categoriile de vârste, analizând următoarele elemente: uzura dentară, sinostoza suturilor craniene, suprafețele auriculare de pe coxale, simfiza pubică (pentru adulții), sinostoza epifizelor oaselor lungi, erupția dentară, lungimea oaselor pentru humerus, radius, femur și tibia (pentru non-adulții) și trăsăturile generale (la ambele categorii de vîrstă). Pentru fiecare element în parte există scări comparative stabilite deja pe alte loturi osteologice (Tabel 8).

Studiul dentișiei umane oferă informații privind dieta unei populații, bolile de care suferă și a modului în care se hrănează. Pentru această analiză s-au folosit mai multe faze de studiu: numărarea dințiilor și a afecțiunilor (Tabel 9-11), tipul de resorbție al alveolei dentare și cel al tartrului depus pe dinți (Tabel 12) și tipul de uzură pentru toți molarii de pe mandibulară și maxilar (Tabel 13).

Tabel 9. PDPE = poziții de dinți permanenți erupți, DEP = dinți erupți permanenți, DPC = dinți permanenți cu carii, DPPAM = dinți permanenți pierduți ante mortem, NA = număr de abcese / Table 9. Dental status and diseases in the Enisala Palanca sample (PDPE = available positions, DEP = permanent teeth, DPC = permanent teeth with caries, DPPAM = Ante-mortem tooth loss, NA = Abscesses).

PDPE	DEP	DPC	DPPAM	NA
1568	1451	73	238	30
	%	5,03	16,40	1,91

Tabel 10. Situarea pe mandibulă a cariilor și abceselor (I = incisiv, C = canin, PM = premolar, M = molar; 1 = carie ocluzală, 2 = carie interproximală, 3 = carie labială, 4 = carie linguală, 5 = abces) / Table 10. Cases of caries and dental abscesses on the mandible in the Enisala Palanca sample (I = incisor, C = canine, PM = premolar, M = molar; 1 = occlusal caries, 2 = interproximal caries, 3 = labial caries, 4 = lingual caries, 5 = abscesses).

Tabel 11. Situarea pe maxilar a cariilor și abceselor (I = incisiv, C = canin, PM = premolar, M = molar; 1 = carie ocluzală, 2 = carie interproximală, 3 = carie labială, 4 = carie linguală, 5 = abces) / Table 11. Cases of caries and dental abscesses on the maxilla in the Enisala Palanca sample (I = incisor, C = canine, PM = premolar, M = molar; 1 = occlusal caries, 2 = interproximal caries, 3 = labial caries, 4 = lingual caries, 5 = abscesses).

Schelet	Maxila stângă										Maxila dreaptă					
	M3	M2	M1	PM2	PM1	C	I2	I1	I1	I2	C	PM1	PM2	M1	M2	M3
A 0002-2																
A 0003-2																
A 0012-C4																
A 0012-C5											2			2,3	2	
B 0001-C1					2											1
B 0001-C3													5	5	2	
B 0002-1																
B 0002-C5																
B 0003-4																
B 0003-C1														2		
B 0003-C2					2											4
B 0006-9																
B 0008-1																
B 0008-6 a																
B 0008-C3									5							
B 0008-C5														4		
B 0009-C3		2													4	
B 0011-3						5	5									
B 0011-6								5					5	2		
B 0012-10											2	2				
B 0012-3					5								5		5	
B 0012-4																
B 0012-7												2				
B 0012-9	1	1													1	
B 0013-1													2			
B 0014-10			1,2													
B 0014-8																
B 0015-10																
B 0015-12																
B 0015-2										5						
B 0015-4	5			2												
B 0015-7					2									2		
B 0016-2																
B 0016-3			2								2				2	
B 0017-1																
B 0017-2	2															
C 0001-1			2													
C 0009-1														5	5	5
C 0015-1						1	2				2			2		
C 0017-1	5	5									2					
D 0010-2										2						

Tabel 12. Procente pentru resorbție și tartru / Table 12. Percentages of dental resorption and calculus.

	Resorbție		Tartru
<i>Slabă</i>	34,85	<i>Slab</i>	34,09
<i>Medie</i>	40,91	<i>Mediu</i>	50,00
<i>Considerabilă</i>	24,24	<i>Considerabil</i>	15,91

Tabel 13. Gradele de uzură pentru molarii mandibulari și maxilari / Table 13. Dental wear on the mandibular and maxillary molars.

Mandibula stângă	Mandibula dreaptă			Maxilar stâng			Maxilar drept					
M 1	M 2	M 3	M 1	M 2	M 3	M 1	M 2	M 3	M 1	M 2	M 3	grad
43	41	50	50	39	47	49	45	59	51	51	60	0
0	1	3	0	1	2	0	1	3	0	1	5	1
2	3	5	2	3	6	3	5	7	2	9	5	2
2	14	16	5	21	20	6	11	13	8	3	12	3
17	13	5	14	10	4	8	10	3	5	8	1	4
6	8	2	6	5	4	8	7	1	9	6	1	5
4	2	4	2	1	3	7	2	0	5	5	1	6
6	3	0	4	5	0	2	0	0	2	1	1	7
6	1	1	3	1	0	3	4	0	4	2	0	8

Hipoplazia este un defect al emailului dentar care se produce din cauza schimbărilor metabolice. În lotul analizat, acesta se identifică pe caninii și incisivii mandibulari și maxilari sub forma unor linii longitudinale (Tabel 14).

Tabel 14. Procente pentru hipoplazia emailului (mand c/i = canini și incisivi mandibulari, max c/i = canini și incisivi maxilari) / Table 14. Percentages of LEH (mand c/i = mandibular canines and incisors, max c/i = maxillary canines and incisors).

	mand c	mand i	max c	max i
Grad 1	31,91	56,10	47,50	48,72
Grad 2	61,70	43,90	47,50	43,59
Grad 3	6,38	0,00	5,00	7,69

Cribra orbitalia și *cribra cranii* sunt modificările ce apar pe tavanul orbitelor și respectiv pe calota craniată din cauza anemiei de care pot suferi indivizii respectiv în timpul vieții (Tabel 15).

Tabel 15. Procente pentru *cribra orbitalia* și *cribra cranii* / Table 15. Percentages of *cribra orbitalia* and *cribra cranii*.

	<i>cribra orbitalia</i>	<i>cribra cranii</i>
Grad 1	80,36	84,88
Grad 2	12,50	11,63
Grad 3	7,14	3,49

Osteoartroza are în principal drept cauză stresul mecanic repetat, dar poate fi produsă și de unele boli metabolice, infecțioase sau vasculare. Această afecțiune se poate localiza la nivelul articulațiilor și se produce prin pierderea cartilajului și contactul interosos; odată cu înaintarea în vîrstă afecțiunea se poate agrava și poate duce la invaliditate (Tabel 16).

Tabel 16. Osteoartroză-numărul de observații (ATM = articulația temporo-mandibulară, CG = cavitatea glenoidă, HP = humerus proximal, HD = humerus distal, RP = radius proximal, RD = radius distal, UP = ulnă proximal, UD = ulnă distal, Cav acet = cavitate acetabulară, FP = femur proximal, FD = femur distal, TP = tibia proximal, TD = tibia distal, PP = peroneu proximal, PD = peroneu distal) / Table 16. Cases of osteoarthritis in the Enisala Palanca sample (ATM = temporomandibular joint, CG = glenoid fossa, HP = proximal humerus, HD = distal humerus, RP = proximal radius, RD = distal radius, UP = proximal ulna, UD = distal ulna, Cav acet = acetabular fossa, FP = proximal femur, FD = distal femur, TP = proximal tibia, TD = distal tibia, PP = proximal fibula, PD = distal fibula).

		Grad 0	Grad 1	Grad 2	Grad 3	Grad 4	Grad 5	TOTAL
ATM	stânga	48	64	6	0	0	0	70
	dreapta	51	61	6	0	0	0	67
CG	stânga	53	54	9	2	0	0	65
	dreapta	39	60	16	3	0	0	79
HP	stânga	49	57	11	1	0	0	69
	dreapta	47	58	12	1	0	0	71
HD	stânga	49	57	11	1	0	0	69
	dreapta	46	56	15	0	1	0	72
RP	stânga	53	56	8	1	0	0	65
	dreapta	53	59	4	2	0	0	65
RD	stânga	55	58	5	0	0	0	63
	dreapta	52	62	4	0	0	0	66
UP	stânga	38	64	13	3	0	0	80
	dreapta	39	61	15	3	0	0	79
UD	stânga	59	55	3	1	0	0	59
	dreapta	62	53	3	0	0	0	56
Mână	stânga	29	81	7	0	0	1	89
	dreapta	24	87	7	0	0	0	94
Vertebre cervicale		30	71	10	6	1	0	88
Vertebre toracale		25	56	29	4	1	3	93
Vertebre lombare		30	49	29	7	1	2	88

		Grad 0	Grad 1	Grad 2	Grad 3	Grad 4	Grad 5	TOTAL
Cav acet	stânga	44	38	31	4	1	0	74
	dreapta	46	39	30	2	1	0	72
FP	stânga	43	44	29	1	1	0	75
	dreapta	42	47	29	0	0	0	76
FD	stânga	33	74	8	3	0	0	85
	dreapta	30	75	13	0	0	0	88
TP	stânga	43	61	11	3	0	0	75
	dreapta	34	74	8	2	0	0	84
TD	stânga	43	70	5	0	0	0	75
	dreapta	44	71	3	0	0	0	74
PP	stânga	89	28	1	0	0	0	29
	dreapta	78	38	2	0	0	0	40
PD	stânga	57	56	5	0	0	0	61
	dreapta	58	56	4	0	0	0	60
Picior	stânga	31	79	7	1	0	0	87
	dreapta	26	85	7	0	0	0	92

Osteoperiostita reprezintă inflamarea periostului din cauza infecțiilor bacteriene sau a traumatismelor și se manifestă prin modificări ale suprafeței osoase, afectând în principal femurile, tibiile și peroneele (Tabel 17).

Tabel 17. Osteoperiostită-numărul de observații (S = stânga, D = dreapta) / Table 17. Number of observed cases of osteoperiostitis (S = left, D = right).

	cat 0	cat 1	cat 2	cat 3	cat 4	cat 5	cat 6	cat 7	TOTAL
<i>Claviculă S</i>	39	71	5	2	0	0	0	1	79
<i>Claviculă D</i>	35	72	10	1	0	0	0	0	83
<i>Humerus S</i>	24	75	16	2	0	1	0	0	94
<i>Humerus D</i>	22	69	24	3	0	0	0	0	96
<i>Radius S</i>	29	82	4	1	0	1	0	1	89
<i>Radius D</i>	25	89	3	0	0	1	0	0	93
<i>Ulna S</i>	23	87	5	1	0	1	0	1	95
<i>Ulna S</i>	22	90	5	0	0	1	0	0	96
<i>Femur S</i>	16	60	35	5	1	1	0	0	102
<i>Femur D</i>	15	60	36	5	1	1	0	0	103
<i>Tibia S</i>	18	40	47	8	3	2	0	0	100
<i>Tibia D</i>	16	42	45	12	2	1	0	0	102
<i>Peroneu S</i>	25	64	18	5	3	2	0	1	93
<i>Peroneu D</i>	19	69	22	2	4	2	0	0	99

Statura a fost calculată, pentru ambele sexe, după oasele de pe ambele părți (stânga și dreapta), pe baza lungimilor maxime ale humerusului, radiusului, femurului și tibiei.

Tabel 18. Media staturilor pe sexe și oasele lungi / Table 18. Average stature by sexes and long bones.

Os	Sex	Parte	Număr	Medie (cm)
Humerus	F	Dreapta	20	152,23
		Stânga	19	151,86
	M	Dreapta	33	162,54
		Stânga	28	162,28
Radius	F	Dreapta	18	154,11
		Stânga	15	153,79
	M	Dreapta	28	164,04
		Stânga	31	162,84
Femur	F	Dreapta	18	152,80
		Stânga	16	152,32
	M	Dreapta	28	163,12
		Stânga	28	163,42
Tibia	F	Dreapta	17	154,41
		Stânga	15	155,08
	M	Dreapta	33	164,50
		Stânga	31	164,68

CONCLUZII

Raportul de față introduce în circuitul științific o scurtă sinteză a datelor biologice obținute în urma analizei osemintelor umane din perioada medievală provenite din situl medieval de la Enisala–Palanca, în completarea unui studiu mai amplu dedicat complexelor cu oase umane atribuite culturii Babadag, descoperite în același sit²⁷. Dacă pentru secolele XIV–XV, provinciile istorice românești beneficiază de un număr însemnat de analize antropologice²⁸, Dobrogea este deficitară din acest punct de vedere. Astfel, datele de la Enisala oferă pentru cei interesați o bază statistică de analiză demografică, a datelor metrice (Tabel 19-54) și a unor elemente de paleopatologie, pentru un lot consistent de oseminte.

Având în vedere că în următorii ani este preconizată publicarea integrală a contextului arheologic din care provin aceste oseminte, analiza detaliată a datelor antropologice (mai ales a celor de paleopatologie), corelarea acestora cu datele arheologice și comparația cu alte descoperiri contemporane din bazinul Dunării Mijlocii și Inferioare va face obiectul unui studiu comparativ în monografia dedicată cerceterilor arheologice din situl Enisala–Palanca.

²⁷ Ailincăi, Constantinescu 2015.

²⁸ Vezi o sinteză a acestor analize la Marcu Istrate *et alii* 2015.

Tabel 19. Craniu, sex feminin / Table 19. Female crania, metric data.

Dimensiune (mm)	Minim	Maxim	Medie	sigma	Număr
1. Lung. max. (g-op)	161,00	190,00	173,33	9,55	9
3. Lung. calotei (g-l)	159,00	182,00	169,08	6,91	12
5. Lung bazei (n-ba)	94,00	101,00	97,80	2,86	5
7. Lung. foramen (ba-o)	32,11	38,24	34,56	2,35	5
8. Lăț. max (eu-eu)	132,00	148,00	137,50	4,97	10
9. Lăț. min. frunte (ft-ft)	85,57	101,00	93,88	4,06	14
11. Lăț. calotei (au-au)	102,00	123,00	113,00	7,25	8
16. Lăț. foramen magnum	27,21	31,27	29,62	1,51	6
17. Înălț. craniu (ba-b)	118,00	132,00	128,00	6,32	6
*19a. Înălț. mastoidă dr.	22,89	40,38	30,38	4,59	22
*19a. Înălț. mastoidă stg.	22,56	38,94	29,25	3,84	22
29. Coarda frontală (n-b)	100,00	112,44	107,99	3,81	13
30. Coarda parietală (b-l)	97,88	129,00	108,76	8,22	15
31. Coarda occipitală (l-o)	86,00	97,51	94,88	3,80	8
38d. Capacitate craniiană (Lee-Pearson)	1252,34	1314,98	1293,50	24,28	5
40. Lung. feței (ba-pr)	92,82	171,00	116,13	36,81	4
43. Lăț. sup. față (fmt-fmt)	99,00	121,00	105,78	8,13	6
45. Lăț. max. față (zy-zy)	104,76	116,16	112,01	4,08	7
47. Înălțimea feței (n-gn)	109,30	120,78	114,37	4,54	7
48. Înălț. sup. față (n-pr)	62,67	73,92	68,78	4,38	7
50. mf-mf (lăț. interorbitală)	90,10	98,66	94,46	3,45	7
51. Lățimea orbitei (mf-ek) (dr.)	36,22	41,60	38,35	2,16	7
51. Lățimea orbitei (mf-ek) (stg)	34,55	40,87	37,70	2,31	8
52. Înălțime orbită (dr)	30,15	37,70	33,93	3,19	6
52. Înălțime orbită (stg)	31,44	37,77	34,29	2,45	8
54. Lățime nas	20,89	28,97	24,32	2,31	10
55. Înălțime nas (n-ns)	45,50	55,92	51,23	3,88	8
60. Lung. maxilo-alveolară (pr.-alv.)	46,56	59,79	50,77	4,32	10
61. Lăț. maxilare (ekm-ekm)	53,73	66,12	60,23	3,74	10
65. Lăț. mandib. (kdl-kdl)	104,14	124,66	117,47	5,73	12
66. Lăț. gonică (go-go)	86,49	106,43	96,87	5,98	16
68. Lungime mandibulă	63,00	80,00	72,94	4,73	18
69. Înălț. simfiză (id-gn)	25,64	35,49	30,19	3,20	17
69(1). Înălț. corp f.m. dr.	15,27	36,08	28,39	4,97	21
69(1). Înălț. corp f.m. stg.	16,90	34,87	28,66	4,23	19
69(3). Gros. corp f.m. dr.	8,84	13,90	11,51	1,46	23
69(3). Gros. corp f.m. stg.	9,18	14,70	11,71	1,59	21
70. Înălțime ram mandibular	45,00	63,00	57,79	4,43	17
71a. Lăț. min. ram dr.	26,84	35,61	31,78	2,83	20
71a. Lăț. min. ram stg.	27,51	37,15	32,83	2,68	17

Dimensiune (mm)	Minim	Maxim	Medie	sigma	Număr
71(1). Lăt. incis. mandib. dr.	35,55	46,81	42,99	2,96	18
71(1). Lăt. incis. mandib. stg.	41,07	48,40	44,90	2,27	14
79. Unghi mandibular	124,00	148,00	132,76	6,91	17
I. 1. I. cranian orizontal (8:1)	72,11	86,55	80,23	5,18	8
I. 2. I. vertico-long. (17:1)	71,35	81,48	76,47	4,04	5
I. 3. I. vertico-transv. (17:8)	82,43	100,00	91,94	6,91	6
I. 13. I. fronto-par. transv. (9:8)	64,34	72,73	68,49	3,10	9
I. 33. I. foramen magnum (16:7)	78,32	94,06	85,16	8,03	4
I. 38. I. facial (47:45)	95,17	113,24	102,25	6,17	7
I. 39. I. facial sup. (48:45)	53,95	65,52	61,47	4,34	7
I. 42. I. orbital (52:51) dr.	83,19	97,26	89,38	6,01	6
I. 42. I. orbital (52:51) stg.	81,58	103,25	91,15	7,14	8
I. 48. I. nazal (54:55)	40,12	51,72	46,56	3,93	8
I. 54. I. maxilo-alveolar (61:60)	96,08	135,60	118,72	11,56	9
I. 60. I. gnatic (40:5)	96,95	174,49	118,24	37,58	4
I. 62. I. lăt.-lung. mand. (68:65)	58,68	66,91	62,85	2,71	12
I. 69. I. long. craniofacial (40:1)	0,00	100,00	53,51	41,05	4
I. 70. I. trans. cranifacial (45:8)	75,49	84,27	80,01	3,67	6
I. 72. I. frontobiorbital (9:43)	86,96	95,00	91,73	3,10	5

Tabel 20. Claviculă, sex feminin / Table 20. Female clavicles, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		4. Diam. vertical la mijloc		5. Diam. sagital la mijloc		4:5. I. secțiune	
	Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr
<i>Minim</i>	120,86	118,00	7,15	7,30	8,90	8,50	64,35	62,28
<i>Maxim</i>	143,00	142,00	11,97	11,24	13,77	12,91	134,49	122,05
<i>Medie</i>	131,95	133,87	9,47	9,24	11,55	11,06	82,93	84,17
<i>Sigma</i>	5,61	6,52	1,18	1,20	1,19	1,15	15,13	12,67
<i>Număr</i>	15	12	19	19	19	19	19	19

Tabel 21. Omoplat, sex feminin / Table 21. Female scapulae, metric data.

Dimensiune	12. Lung. cav. glen.		13. Lăt. cav. glen.		2:1. I. scapular		13:12. I. cavității glenoide	
	Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr
<i>Minim</i>	32,30	32,59	22,77	23,26	66,98	65,68	69,24	65,34
<i>Maxim</i>	38,28	36,28	27,81	26,88	66,98	65,68	75,63	73,60
<i>Medie</i>	35,39	34,45	25,04	24,91	66,98	65,68	72,10	71,14
<i>Sigma</i>	1,77	1,23	1,50	1,22			2,22	2,77
<i>Număr</i>	16	9	16	11	1	1	13	8

Tabel 22. Humerus, sex feminin / Table 22. Female humerus, metric data.

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
1. Lung. max.	Dreapta	280,00	321,00	299,00	12,21	20
	Stânga	280,00	318,00	296,58	12,46	19
4. Lăț. epif. infer.	Dreapta	51,62	60,92	56,80	2,45	23
	Stânga	1,64	41,13	36,29	9,23	20
5. Diam. max. mij.	Dreapta	18,83	25,10	21,34	1,49	27
	Stânga	18,04	23,57	20,73	1,42	26
6. Diam. min. la mij.	Dreapta	15,47	22,80	17,60	1,60	27
	Stânga	14,20	20,99	17,15	1,61	26
9. Diam. trans. max. cap.	Dreapta	37,83	45,38	40,91	2,22	22
	Stânga	35,86	44,55	40,56	2,20	19
10. Diam. sag. max. cap.	Dreapta	35,88	41,13	38,96	1,64	21
	Stânga	35,86	41,93	38,77	1,61	17
6:5. I. secț. diaf.	Dreapta	69,92	101,88	82,61	6,68	27
	Stânga	71,46	97,72	82,80	6,43	26
9:10. I. secț. cap	Dreapta	98,45	115,72	105,26	4,54	21
	Stânga	99,01	112,95	104,94	3,79	17

Tabel 23. Radius, sex feminin / Table 23. Female radius, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		4. Diam. transv.		5. Diam. sag.		5(6). Lăț. epif. dist.		5:4. I. secț. diaf.	
	Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr
Minim	192	188	12,28	13,17	9,85	9,01	20,61	26,34	63,00	62,61
Maxim	236	243	16,81	17,12	12,13	11,82	32,69	38,58	90,64	77,91
Medie	221,89	220,93	14,89	14,75	10,87	10,71	28,41	29,54	73,33	72,33
Sigma	10,52	13,38	1,03	1,05	0,55	0,75	2,28	3,06	5,97	4,14
Număr	18	15	27	20	27	20	20	13	27	18

Tabel 24. Cubitus, sex feminin / Table 24. Female ulnae, metric data.

	1. Lung. max.		*2a. Lung. fiz.		3. Perim. minim		11. Diam. dorso-volar		12. Diam. transv.		11:12 I. secțiune	
	Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr
Minim	224,00	214,00	195,00	191,00	21,00	19,00	10,37	9,81	9,33	10,69	64,94	66,65
Maxim	256,00	264,00	225,00	233,00	41,00	40,00	18,77	17,40	17,14	17,61	154,42	142,86
Medie	243,23	240,67	212,62	211,69	34,18	33,63	12,58	12,11	14,27	14,38	90,71	86,00
Sigma	9,36	11,68	8,93	10,45	5,77	4,45	2,36	1,72	1,86	1,65	26,61	20,81
număr	13	15	13	16	17	19	24	24	24	24	24	24

Tabel 25. Sacrum, sex feminin / Table 25. Female sacrum, metric data.

Dimensiune	2. Lung. sacrală	5. Lăț. sacrală	18. Diam. transversal la S1
<i>Minim</i>	98,19	95,8	40,94
<i>Maxim</i>	137,54	114,49	57,01
<i>Medie</i>	109,88	102,83	49,09
<i>Sigma</i>	12,49	5,64	5,23
<i>Număr</i>	12	13	11

Tabel 26. Coxal, sex feminin / Table 26. Female os coxae, metric data.

Dimensiune	1. Înălț. coxal		2. Lăț. iliacă		7. Lăț. acetabul		2:1. I. înăl.-lăț.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
<i>Minim</i>	191,00	194,00	148,00	130,00	49,16	49,15	73,17	73,17
<i>Maxim</i>	208,00	214,00	164,00	151,51	56,73	56,19	78,01	77,32
<i>Medie</i>	200,63	201,20	152,00	147,04	52,08	51,54	76,03	75,44
<i>Sigma</i>	5,80	6,27	5,15	6,54	2,12	2,22	2,54	1,81
<i>Număr</i>	8	10	8	9	13	15	3	5

Tabel 27. Femur, sex feminin / Table 27. Female femurs, metric data.

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
1. Lung. Max.	dr	387,00	448,00	416,39	18,01	18
	stg	387,00	450,00	413,94	16,60	16
2. Lung. poz. nat.	dr	381,00	445,00	411,00	17,68	17
	stg	381,00	446,00	409,63	16,15	16
6. Diam. sagital la mijloc	dr	22,59	29,48	26,34	1,75	26
	stg	21,80	29,22	26,01	1,90	24
7. Diam. transversal la mijloc	dr	23,61	30,68	27,10	1,64	26
	stg	23,88	30,93	27,20	1,70	24
8. Perimetru la mijloc	dr	65,00	90,00	81,42	5,36	26
	stg	64,00	91,00	81,70	6,10	23
9. Diam. transversal subtrohanterian	dr	27,90	38,08	31,57	1,97	27
	stg	28,08	34,32	31,55	1,70	24
10. Diam. sagital subtrohanterian	dr	22,10	29,73	25,05	2,06	27
	stg	21,70	28,17	25,08	1,65	24
18. Diam. vertical al capului	dr	39,71	46,13	43,20	1,70	20
	stg	40,66	45,97	43,01	1,37	16
19. Diam. transversal al capului	dr	40,00	443,87	62,89	89,69	20
	stg	40,59	45,02	42,66	1,28	14

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
21. Lăț. epifiză distală	dr	71,00	80,00	74,87	2,63	16
	stg	72,00	79,00	75,02	2,27	18
6+7:2. I. robusticitate	dr	11,80	14,15	13,00	0,67	17
	stg	11,90	14,38	13,04	0,68	15
6:7. I. secțiunii diafizei la mijloc (pilastric)	dr	80,33	111,82	97,49	8,02	26
	stg	81,14	110,25	95,88	7,92	24
10:9. I. secțiunii diafizei superior (platimeric)	dr	67,17	92,73	79,50	6,83	27
	stg	67,08	89,15	79,60	5,42	24

Tabel 28. Rotulă, sex feminin / Table 28. Female patellae, metric data.

Dimensiune	1. Înălț. max.		2. Lăț. maximă		3. Gros. max.		1:2. I. înăl.-lăț.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
Minim	34,06	34,30	36,13	36,95	16,45	17,20	84,64	86,99
Maxim	42,65	43,72	46,72	46,35	22,34	22,48	118,05	110,47
Medie	38,42	39,19	40,43	40,54	19,53	19,74	94,74	95,99
Sigma	2,63	2,55	2,83	2,53	1,72	1,54	9,15	7,14
Număr	15	13	14	12	18	13	12	12

Tabel 29. Tibie, sex feminin / Table 29. Female tibiae, metric data.

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
1. Lung. max.	dr	307,00	370,00	343,88	16,10	17
	stg	318,00	376,00	346,73	17,28	15
1a. Lung. medială	dr	304,00	359,00	332,17	15,98	18
	stg	308,00	446,00	337,69	33,04	16
3. Lăț. epif. prox.	dr	67,00	73,00	70,13	2,10	16
	stg	67,92	74,74	70,37	2,09	14
6. Lăț. epif. distale	dr	36,25	46,21	41,99	2,54	16
	stg	38,20	47,30	42,15	2,55	17
8. Diam. sag. la mijloc	dr	24,96	30,97	27,26	1,73	23
	stg	24,20	32,37	27,21	2,27	23
8a. Diam. sag. la foramenul nutritiv	dr	27,48	34,92	31,44	2,07	23
	stg	20,69	36,31	30,93	3,13	23
9. Diam. transv. la mijl.	dr	16,70	23,91	20,20	1,81	23
	stg	16,09	24,29	20,07	1,65	24
9a. Diam. transv. la foramenul nutritiv	dr	18,81	25,47	22,49	1,59	23
	stg	19,02	26,34	22,45	1,83	24
10a. Perim. la f. n.	dr	64,00	92,00	83,39	6,52	23

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
	stg	67,00	93,00	82,70	6,04	23
9:8. I. secț. diafizei	dr	62,24	88,80	74,27	7,07	23
	stg	58,79	85,10	73,93	6,82	23
9a:8a. I. cnemic	dr	62,20	84,48	71,77	5,57	23
	stg	62,48	109,33	73,68	9,33	23

Tabel 30. Peroneu, sex feminin / Table 30. Female fibulae, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		2. Diam. max. la mijl.		3. Diam. min. la mijl.		3:2. I. diafiză	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
Minim	312,00	229,00	10,10	11,10	8,66	8,97	47,61	57,40
Maxim	349,00	347,00	18,28	16,98	12,80	18,84	97,33	129,04
Medie	328,14	322,44	14,40	14,00	10,71	11,07	75,75	79,51
Sigma	12,19	36,91	2,11	1,57	1,18	2,30	12,13	15,61
Număr	7	9	20	18	20	18	20	18

Tabel 31. Calcaneu, sex feminin / Table 31. Female calcaneus, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		2. Lăt. la mijloc.		2:1. I. lung.-lăt.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg
Minim	65,77	67,02	36,65	37,18	48,83	48,44
Maxim	80,15	77,95	41,96	44,38	61,22	61,46
Medie	71,69	71,95	38,98	40,17	54,81	55,87
Sigma	3,61	3,30	1,47	2,08	3,13	3,59
Număr	19	15	19	17	18	15

Tabel 32. Craniu, sex masculin / Table 32. Male crania, metric data.

Dimensiune (mm)	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
1. Lung. max. (g-op)	139,00	200,00	182,11	13,49	18
3. Lung. calotei (g-l)	166,00	194,00	179,38	7,16	21
5. Lung bazei (n-ba)	96,00	108,00	103,00	4,36	5
7. Lung. foramen (ba-o)	33,44	41,07	37,16	2,84	6
8. Lăt. max (eu-eu)	135,00	158,00	143,76	6,81	17
9. Lăt. min. frunte (ft-ft)	91,35	112,00	98,23	5,44	17
11. Lăt. calotei (au-au)	107,00	137,00	120,57	9,62	14
16. Lăt. foramen magnum	28,38	33,25	31,37	1,69	8
17. Înălț. craniu (ba-b)	123,00	144,00	133,33	6,92	6
*19a. Înălț. mastoidă dr.	26,74	45,96	33,15	3,90	32
*19a. Înălț. mastoidă stg.	27,10	39,99	32,83	3,35	29

Dimensiune (mm)	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
29. Coarda frontală (n-b)	104,03	123,69	112,61	5,29	19
30. Coarda parietală (b-l)	103,06	123,00	113,78	5,79	23
31. Coarda occipitală (l-o)	86,59	102,87	97,99	5,04	16
38d. Capacitate craniiană (Lee-Pearson)	1321,61	1501,93	1425,06	68,69	5
40. Lung. feței (ba-pr)	92,00	102,52	96,51	5,42	3
43. Lăț. sup. față (fmt-fmt)	99,00	124,00	108,03	7,09	9
45. Lăț. max. față (zy-zy)	109,00	130,00	118,58	6,97	7
47. Înălțimea feței (n-gn)	111,90	130,32	121,18	6,22	9
48. Înălț. sup. față (n-pr)	65,47	76,20	71,09	3,52	9
50. mf-mf (lăț. interorbitală)	93,50	101,19	97,28	2,82	9
51. Lățimea orbitei (mf-ek) (dr.)	38,00	42,77	39,83	1,82	8
51. Lățimea orbitei (mf-ek) (stg)	38,29	42,80	40,01	1,72	9
52. Înălțime orbită (dr)	28,55	37,96	33,17	3,30	8
52. Înălțime orbită (stg)	28,69	38,96	33,33	3,01	10
54. Lățime nas	21,42	26,99	24,13	1,65	14
55. Înălțime nas (n-ns)	48,50	59,27	53,12	3,31	11
60. Lung. maxilo-alveolară (pr.-alv.)	39,23	65,40	53,74	6,01	13
61. Lăț. maxilare (ekm-ekm)	52,83	67,91	61,23	4,84	11
65. Lăț. mandib. (kdl-kdl)	110,75	133,41	124,37	7,97	9
66. Lăț. gonică (go-go)	92,89	161,00	107,89	13,07	23
68. Lungime mandibulă	62,00	86,00	76,13	4,78	30
69. Înălț. simfiză (id-gn)	24,40	68,82	34,12	7,54	29
69(1). Înălț. corp f.m. dr.	18,78	39,06	31,54	4,45	30
69(1). Înălț. corp f.m. stg.	22,71	42,66	31,12	3,98	28
69(3). Gros. corp f.m. dr.	8,49	15,18	12,44	1,80	28
69(3). Gros. corp f.m. stg.	8,94	16,10	12,34	1,72	29
70. Înălțime ram mandibular	57,00	75,00	64,40	5,22	27
71a. Lăț. min. ram dr.	27,20	38,98	32,50	2,80	25
71a. Lăț. min. ram stg.	28,94	41,12	33,87	3,37	27
71(1). Lăț. incis. mandib. dr.	37,68	52,98	44,89	3,94	19
71(1). Lăț. incis. mandib. stg.	38,52	54,68	46,30	4,43	20
79. Unghi mandibular	118,00	141,00	131,45	6,27	29
I. 1. I. craniian orizontal (8:1)	71,43	92,35	78,35	5,72	13
I. 2. I. vertico-long. (17:1)	73,08	76,19	74,34	1,60	5
I. 3. I. vertico-transv. (17:8)	84,83	106,67	94,75	7,66	6
I. 13. I. fronto-par. transv. (9:8)	62,03	79,43	68,98	5,04	13
I. 33. I. foramen magnum (16:7)	77,82	88,96	84,08	3,84	6
I. 38. I. facial (47:45)	92,88	109,42	101,37	7,74	6

Dimensiune (mm)	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
I. 39. I. facial sup. (48:45)	53,65	60,70	57,74	2,99	5
I. 42. I. orbital (52:51) dr.	68,12	99,40	83,43	8,95	8
I. 42. I. orbital (52:51) stg.	72,93	96,68	83,33	7,06	9
I. 48. I. nazal (54:55)	38,28	55,65	46,18	5,02	11
I. 54. I. maxilo-alveolar (61:60)	91,23	165,10	113,77	21,00	9
I. 60. I. gnatic (40:5)	88,46	99,53	95,65	6,23	3
I. 62. I. lăt.-lung. mand. (68:65)	53,43	77,65	61,68	7,29	9
I. 69. I. long. craniofacial (40:1)	50,27	56,55	54,38	3,56	3
I. 70. I. trans. cranifacial (45:8)	79,56	89,66	82,03	3,55	7
I. 72. I. frontobiorbital (9:43)	75,81	100,69	92,35	7,99	8

Tabel 33. Claviculă, sex masculin / Table 33. Male clavicles, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		4. Diam. vertical la mijloc		5. Diam. sagital la mijloc		4:5. I. secțiune	
	Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr
Minim	122,61	121,00	9,63	8,69	9,26	9,88	59,86	66,36
Maxim	162,00	162,00	17,39	16,29	18,21	18,45	171,84	151,82
Medie	144,13	147,75	12,67	11,86	12,72	12,91	102,66	93,48
Sigma	9,71	9,16	1,82	1,77	2,15	1,91	24,27	18,49
Număr	25	26	32	38	32	38	32	38

Tabel 34. Omoplat, sex masculin / Table 34. Male scapulae, metric data.

Dimensiune	12. Lung. cav. glen.		13. Lăt. cav. glen.		2:1. I. scapular		13:12. I. cav. glen.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
Minim	35,32	34,24	24,29	21,61			63,18	43,49
Maxim	43,54	49,69	30,74	30,51			79,22	81,49
Medie	39,25	39,10	28,44	28,01			72,53	72,49
Sigma	1,94	2,92	1,44	1,89			3,83	6,85
Număr	31	26	29	26			28	25

Tabel 35. Humerus, sex masculin / Table 35. Male humerus, metric data.

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
1. Lung. max.	Dreapta	292,00	351,00	322,27	14,73	33
	Stânga	245,00	347,00	318,76	19,04	29
4. Lăt. epif. infer.	Dreapta	57,19	71,52	64,39	3,51	39
	Stânga	55,51	72,00	63,48	3,26	35
5. Diam. max. mij.	Dreapta	18,46	29,30	24,47	2,20	44
	Stânga	20,41	30,39	23,77	2,03	38
6. Diam. min. la mij.	Dreapta	16,51	26,03	20,38	1,94	44
	Stânga	17,20	27,20	20,58	2,28	38

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
9. Diam. trans. max. cap.	Dreapta	42,48	50,21	46,62	1,95	31
	Stânga	42,01	51,55	46,85	2,04	29
10. Diam. sag. max. cap.	Dreapta	41,43	48,16	44,15	1,80	30
	Stânga	37,37	46,98	43,49	2,09	26
6:5. I. secț. diaf.	Dreapta	67,45	115,98	83,65	8,36	44
	Stânga	68,18	99,88	86,34	7,82	39
9:10. I. secț. cap	Dreapta	90,83	112,46	105,78	4,67	30
	Stânga	101,30	117,42	107,67	4,40	26

Tabel 36. Radius, sex masculin / Table 36. Male radius, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		4. Diam. transv.		5. Diam. sag.		5(6). Lăț. epif. dist.		5:4. I. secț. diaf.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
<i>Minim</i>	230,00	220,00	14,50	13,11	10,74	10,32	29,09	28,28	60,73	48,86
<i>Maxim</i>	266,00	264,00	21,03	33,46	14,60	18,11	35,69	35,96	86,90	90,31
<i>Medie</i>	245,68	242,03	17,35	17,10	12,78	12,95	32,63	32,17	74,13	75,97
<i>Sigma</i>	9,97	11,12	1,68	3,13	0,92	1,52	1,63	1,88	6,82	7,63
<i>Număr</i>	28	31	39	42	39	43	35	34	39	42

Tabel 37. Cubitus, sex masculin / Table 37. Male ulnae, metric data.

	1. Lung. max.		*2a. Lung. fiz.		3. Perim. minim		11. Diam. dorso-volar		12. Diam. transv.		11:12 I. secțiune	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
<i>Minim</i>	245,00	243,00	207,00	207,00	25,00	26,00	11,92	11,88	13,36	14,17	69,66	63,20
<i>Maxim</i>	295,00	285,00	255,00	247,00	46,00	45,00	16,10	15,81	20,19	19,73	102,40	96,10
<i>Medie</i>	264,35	263,28	232,52	229,15	39,03	38,35	13,94	13,59	17,15	16,99	82,11	80,40
<i>Sigma</i>	13,57	11,94	12,30	10,25	4,80	4,76	1,05	0,86	1,79	1,45	8,45	6,73
<i>număr</i>	23	25	27	26	34	31	37	41	36	41	36	41

Tabel 38. Sacrum, sex masculin / Table 38. Male sacrum, metric data.

Dimensiune	2. Lung. sacrală		5. Lăț. sacrală		18. Diam. transversal la S1	
<i>Minim</i>	93,15		96,10		41,83	
<i>Maxim</i>	139,29		117,65		57,48	
<i>Medie</i>	113,79		105,18		48,64	
<i>Sigma</i>	10,97		6,22		4,64	
<i>Număr</i>	22		25		25	

Tabel 39. Coxal, sex masculin / Table 39. Male os coxae, metric data.

Dimensiune	1. Înălt. coxal		2. Lăt. iliacă		7. Lăt. acetabul		2:1. I. înăl.-lăt.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
<i>Minim</i>	204,00	205,00	144,00	145,00	51,76	53,79	63,72	69,52
<i>Maxim</i>	237,00	240,00	176,00	192,00	63,56	64,96	78,10	93,20
<i>Medie</i>	218,44	218,43	158,44	161,47	58,09	57,59	72,60	75,41
<i>Sigma</i>	9,34	9,70	7,72	11,19	2,88	2,98	4,07	6,39
<i>Număr</i>	18	23	16	17	23	27	12	13

Tabel 40. Femur, sex masculin / Tabel 40. Male femurs, metric data.

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
1. Lung. max.	dr	407,00	479,00	442,11	16,60	28
	stg	412,00	487,00	443,71	19,01	28
2. Lung. poz. nat.	dr	347,00	476,00	435,00	24,31	28
	stg	403,00	484,00	440,96	19,56	27
6. Diam. sagital la mijloc	dr	19,53	33,14	29,30	2,52	40
	stg	24,20	34,65	30,09	2,47	43
7. Diam. transversal la mijloc	dr	24,94	34,79	29,08	1,95	40
	stg	24,92	33,24	29,22	1,92	43
8. Perimetru la mijloc	dr	71,00	102,00	90,50	6,23	40
	stg	74,00	105,00	91,02	6,80	43
9. Diam. transversal subtrohanterian	dr	27,08	40,01	34,16	2,62	39
	stg	27,13	40,23	33,64	2,57	45
10. Diam. sagital subtrohanterian	dr	23,59	33,34	28,17	2,21	39
	stg	23,80	32,88	28,09	2,21	44
18. Diam. vertical al capului	dr	41,86	53,72	48,75	2,18	33
	stg	43,98	53,15	48,56	2,29	35
19. Diam. transversal al capului	dr	41,62	52,41	47,74	2,15	34
	stg	41,34	52,81	47,61	2,57	32
21. Lăt. epifiză distală	dr	76,07	94,00	83,99	4,38	30
	stg	76,00	92,00	83,06	3,75	30
6+7:2. I. robusticitate	dr	11,89	16,50	13,44	0,91	28
	stg	11,97	14,82	13,51	0,77	26
6:7. I. secțiunii diafizei la mijloc (pilastric)	dr	65,80	118,66	101,18	10,68	40
	stg	86,58	121,99	103,24	8,75	43
10:9. I. secțiunii diafizei superior (platimeric)	dr	62,98	116,62	83,03	10,26	39
	stg	65,29	105,68	83,73	8,91	44

Tabel 41. Rotulă, sex masculin / Table 41. Male patellae, metric data.

Dimensiune	1. Înălt. max.		2. Lăț. maximă		3. Gros. max.		1:2. I. înăl.-lăț.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
<i>Minim</i>	35,36	36,60	41,28	39,88	16,82	17,71	77,39	84,14
<i>Maxim</i>	49,47	49,79	53,92	53,84	26,66	25,33	104,06	116,00
<i>Medie</i>	42,12	42,99	45,74	44,72	21,29	21,12	92,28	96,10
<i>Sigma</i>	3,30	3,19	3,21	2,67	2,17	1,79	6,57	7,58
<i>Număr</i>	25	25	26	28	27	28	25	23

Tabel 42. Tibie, sex masculin / Table 42. Male tibiae, metric data.

Dimensiune	Parte	Minim	Maxim	Medie	Sigma	Număr
1. Lung. max.	dr	321,00	422,00	369,76	21,84	33
	stg	322,00	419,00	370,48	21,96	31
1a. Lung. medială	dr	301,00	400,00	355,39	20,22	31
	stg	260,00	396,00	350,78	26,86	32
3. Lăț. epif. prox.	dr	69,22	85,00	78,15	3,75	27
	stg	71,90	84,25	77,84	3,55	25
6. Lăț. epif. distale	dr	42,42	53,01	46,72	2,10	37
	stg	41,55	54,36	47,42	2,46	36
8. Diam. sag. la mijloc	dr	27,10	39,72	31,53	2,40	44
	stg	26,11	39,30	31,94	2,89	40
8a. Diam. sag. la foramenul nutritiv	dr	29,32	43,36	35,85	2,90	44
	stg	30,15	44,02	36,42	2,75	39
9. Diam. transv. la mijl.	dr	17,77	26,90	23,05	1,89	44
	stg	19,85	28,44	22,98	1,98	40
9a. Diam. transv. la foramenul nutritiv	dr	20,83	30,89	25,01	2,22	44
	stg	21,10	30,45	25,18	2,09	39
10a. Perim. la f. n.	dr	74,00	114,00	94,70	7,51	43
	stg	74,00	117,00	94,54	8,80	39
9:8. I. secț. diafizei	dr	55,27	87,41	73,45	7,49	44
	stg	62,23	89,00	72,28	6,67	40
9a:8a. I. cnemic	dr	53,07	81,73	70,10	7,25	44
	stg	58,93	82,59	69,33	5,90	39

Tabel 43. Peroneu, sex masculin / Table 43. Male fibulae, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		2. Diam. max. la mijl.		3. Diam. min. la mijl.		3:2. I. diafiză	
Parte	dr	stg	dr	stg	Dr	stg	dr	stg
<i>Minim</i>	321,00	324,00	13,36	12,50	10,88	11,05	13,34	60,98
<i>Maxim</i>	393,00	389,00	117,21	22,34	15,64	18,88	95,85	115,76
<i>Medie</i>	359,29	363,08	18,57	15,73	13,07	12,82	80,93	82,48
<i>Sigma</i>	19,57	18,12	16,96	2,03	1,36	1,40	14,66	11,53
<i>Număr</i>	17,00	18,00	36,00	37,00	36,00	37,00	36,00	37,00

Tabel 44. Calcaneu, sex masculin / Table 44. Male calcaneus, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		2. Lăț. la mijloc.		2:1. I. lung.-lăț.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg
<i>Minim</i>	70,39	69,66	38,12	31,49	48,62	44,92
<i>Maxim</i>	87,84	88,16	82,11	48,73	62,19	64,55
<i>Medie</i>	78,03	77,38	43,69	42,70	54,41	55,29
<i>Sigma</i>	4,75	4,78	7,41	3,17	3,09	4,43
<i>Număr</i>	32	34	31	37	30	34

Tabel 45. Claviculă, sex indeterminabil / Table 45. Indeterminable sex, clavicles, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		4. Diam. vertical la mijloc		5. Diam. sagital la mijloc		4:5. I. secțiune	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
C 0023-6			8,61	9,57	13,19	12,34		77,55

Tabel 46. Omoplat, sex indeterminabil / Table 46. Indeterminable sex, scapulae, metric data.

Dimensiune	12. Lung. cav. glen.		13. Lăț. cav. glen.		2:1. I. scapular		13:12. I. cavității glenoide	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
C 0023-6	38,87		28,22				72,60	

Tabel 47. Humerus, sex indeterminabil / Table 47. Indeterminable sex, humerus, metric data.

Dimensiune	Parte	B 0002-6	C 0023-6	C 0023-5	C 0016-5
1. Lung. max.	Dreapta		328		
	Stânga			325	
4. Lăț. epif. infer.	Dreapta	55,45	66,72		
	Stânga			66,44	

Dimensiune	Parte	B 0002-6	C 0023-6	C 0023-5	C 0016-5
5. Diam. max. mij.	Dreapta	21,63	23,60		
	Stânga			23	26,44
6. Diam. min. la mij.	Dreapta	16,08	19,47		
	Stânga			21,02	22,00
9. Diam. trans. max. cap.	Dreapta		46,01		
	Stânga				
10. Diam. sag. max. cap.	Dreapta		44,08		
	Stânga				
6:5. I. secț. diaf.	Dreapta	74,34	82,50		
	Stânga			91,39	83,21
9:10. I. secț. cap	Dreapta		104,37		
	Stânga				

Tabel 48. Radius, sex indeterminabil / Table 48. Indeterminable sex, radius, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		4. Diam. transv.		5. Diam. sag.		5(6). Lăț. epif. dist.		5:4. I. secț. diaf.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
C 0023	250		17,58	16,30	13,13	12,78	31,58		74,69	78,40

Tabel 49. Cubitus, sex indeterminabil / Table 49. Indeterminable sex, ulnae, metric data.

	1. Lung. max.		*2a. Lung. fiz.		3. Perim. minim		11. Diam. dorso-volar		12. Diam. transv.		11:12 I. secțiune	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
A 0007-2							13,51		17,56		76,94	
C 0023-6	277	270	242	232	40	38	13,70	13,85	17,21	16,91	79,60	81,90
C 0016-5				220			12,82		10,97		116,86	

Tabel 50. Femur, sex indeterminabil / Table 50. Indeterminable sex, femurs, metric data.

Dimensiune	Parte	A 0007-1	A 0007-2	C 0016-5	B 0002-6	B 008-C4
1. Lung. max.	dr			446		
	stg					
2. Lung. poz. nat.	dr			439		
	stg					
6. Diam. sagital la mijloc	dr	28,56	31,92	32,31		
	stg		28,51	32,27	24,52	
7. Diam. transversal la mijloc	dr	27,18	28,58	29,57		

Dimensiune	Parte	A 0007-1	A 0007-2	C 0016-5	B 0002-6	B 008-C4
	stg		30,31	27,20	26,35	
8. Perimetru la mijloc	dr	76	80	96		
	stg		80	87	78	
9. Diam. transversal subtrohanterian	dr			36,45		
	stg		34,78			
10. Diam. sagital subtrohanterian	dr			29,49		
	stg		28,10			
18. Diam. vertical al capului	dr					
	stg				41,85	43,76
19. Diam. transversal al capului	dr			48,85		
	stg				43,47	43,47
21. Lăț. epifiză distală	dr	82		84		
	stg			85		
6+7:2. I. robustitate	dr			14,09		
	stg					
6:7. I. secțiunii diafizei la mijloc	dr	105,08	111,69	109,27		
	stg		94,06	119,01	93,06	
10:9. I. secțiunii diafizei superior	dr			80,91		
	stg		80,79			

Tabel 51. Rotulă, sex indeterminabil / Table 51. Indeterminable sex, patellae, metric data.

Dimensiune	1. Înălț. max.		2. Lăț. maximă		3. Gros. max.		1:2. I. înăl.-lăț.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
B 0002-6					18,8			
C 0016-5	41,80		44,51		21,42		93,91	

Tabel 52. Tibie, sex indeterminabil / Table 52. Indeterminable sex, tibiae, metric data.

Dimensiune	Parte	A 0007-1	A 0007-2	A 0008-5b	C 0001-2	C 0016-5
1. Lung. max.	dr					367
	stg					372
1a. Lung. medială	dr					347
	stg					351
3. Lăț. epif. prox.	dr	77,25				79,44
	stg					80,72
6. Lăț. epif. distale	dr	45,93		48,27		47,96
	stg			48,28		48,58

Dimensiune	Parte	A 0007-1	A 0007-2	A 0008-5b	C 0001-2	C 0016-5
8. Diam. sag. la mijloc	dr	29,76			28,38	33,04
	stg	30,95	32,67	31,96		31,04
8a. Diam. sag. la f. n.	dr	35,16			32,62	39,77
	stg	34,14	35,53			39,25
9. Diam. transv. la mijl.	dr	20,74			20,40	24,77
	stg	21,46	21,77	22,74		22,74
9a. Diam. transv. la f. n.	dr	24,06			22,39	28,02
	stg	24,30	23,19			27,47
10a. Perim. la f. n.	dr	76			88	104
	stg	81	84			101
9:8. I. secț. diafizei	dr	69,69			71,88	74,97
	stg	69,34	66,64	70,31		71,80
9a:8a. I. cnemic	dr	68,43			68,64	70,46
	stg	71,18	65,27			69,99

Tabel 53. Peroneu, sex indeterminabil / Table 53. Indeterminable sex, fibulae, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		2. Diam. max. la mijl.		3. Diam. min. la mijl.		3:2. I. diafiză	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg	dr	stg
A 0007-1			14,34	13,27	12,63	12,32	88,07	92,84
C 0016-5			19,24	18,04	13,72	13,79	71,30	76,44
C 0023-6	362		14,68		10,42		70,12	

Tabel 54. Calcaneu, sex indeterminabil / Table 54. Indeterminable sex, calcaneus, metric data.

Dimensiune	1. Lung. max.		2. Lăt. la mijloc.		2:1. I. lung.-lăt.	
Parte	dr	stg	dr	stg	dr	stg
A 0007-1	77,45	75,54	43,90	44,46	56,68	58,85
A 0008-5b		73,89		46,46		62,87
C 0001-2		65,48				
C 0016-5	80,23	79,60	43,13	43,72	53,75	54,92
C 0023-6	80,06					

BIBLIOGRAFIE

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, Muzeul de Istorie și Arheologie, *Raport de cercetare arheologică preventivă*, 2013.

*

* * *

- Acsádi, Á.G., Nemeskéri, J. 1970, *History of Human Life Span and Mortality*, Budapest.
- Ailincăi, S.C., Constantinescu, M. 2015, *Living with the dead. Burials in Early Iron Age settlement at Enisala–Palanca, Tulcea County (south-eastern Romania)*, SprawArch 67, 221-244.
- Bernert, Z., Évinger, S., Hajdu, T. 2007, *New data on the biological age estimation of children using bone measurements based on historical populations from the Carpathian Basin*, AnnHistNatMusNatHung 99, 199-206.
- Bräuer, G. 1988, *Osteometrie*, în Knussman, R., Schwidetzky, I., Jurgens H.W., Ziegelmayer, G. (Hrsg.), *Anthropologie. Handbuch der vergleichenden Biologie des Menschen*, Stuttgart–New York, Band I, 160-232.
- Buikstra, J.E., Uberlaker, D.H. 1994, *Standards for data collection from human skeletal remains*, ArkArchSurvResSer 44, Fayetteville.
- Connell, B. 2008, *Preservation and archaeological data*, în Powers, N. (ed.), *Human osteology method statement*, Museum of London, Published online March 2008, 9-10.
- Connell, B., Rauxloh, P. 2003, *A Rapid Method for Recording Human Skeletal Data*, <http://archive.museumoflondon.org.uk/NR/rdonlyres/61CC101E-B351-451B-857B-7A4479E78CC7/0/RapidMethodRecordingManual.pdf>
- Loth, S.R., İşcan, M.Y. 1989, *Morphological assessment of age in the adult: the thoracic region*, în İşcan, M.Y. (ed.), *Age Markers in the Human Skeleton*, Springfield, 105-135.
- Marcu Istrate, D., Constantinescu, M., Soficaru, A. 2015, *The Medieval Cemetery from Sibiu-Piața Huet/Hermannstadt. Archaeology, Anthropology, History*, TübForschHistArch 6, Verlag Dr. Faustus, Tübingen.
- Ortner, D.J. 2003, *Identification of pathological conditions in human skeletal remains*, second edition, San Diego.
- Powers, N. 2008, *Age at death estimation*, în Powers, N. (ed.), *Human osteology method statement*, Museum of London, Published online March 2008, 12-14.
- Rösing, F.W. 1988, *Körperhöhenrekonstruktion aus Skelettmassen*, in Knussman, R. (ed.), *Anthropologie. Handbuch verleichenden Biologie aus Menschen*, zugleich 4.

Auflage des Lehrbuchs der Anthropologie begründet von Rudolf Martin, Bd. 1, Wesen und Methoden der Anthropologie, Stuttgart, New York, 586-599.

Steckel, R.H., Larsen, C.S., Sciulli, P.W., Walker, P.L. 2006, *The Global History of Health Project data collection codebook*, http://global.sbs.ohio-state.edu/new_docs/Codebook-01-24-11-em.pdf

Stloukal, M., Hanakova, H. 1978, *Die Länge der Längsknochen altslavischen Bevölkerungen unter besonderer Berücksichtigung von Wachstumsfragen*, Homo 26, 53-69.

Ubelaker, D.H. 1980, *Human Skeletal Remains*, Washington.

White, T.D., Black, M.T., Folkens, P.A. 2012, *Human osteology*, Third edition, Academic Press.